

THÔNG TIN KHOA HỌC

GIỚI THIỆU VỀ TRƯỜNG CAO ĐẲNG THỰC HÀNH PHÁP

(*école Pratique des Hautes études - EPHE*)

EMMANUEL DE CALAN^(*)

I. NHỮNG NÉT CHUNG

EPHE là một cơ sở tự quản về nghiên cứu và giáo dục bậc cao do Bộ trưởng Bộ Giáo dục thành lập năm 1868, nhằm thực hiện một cách thức đào tạo khác đi so với cách đào tạo đại học truyền thống ở Pháp.

Cho đến nay, EPHE vẫn là một học viện độc lập với các trường đại học Paris I Panthéon-Sorbonne, Paris IV-Sorbonne, Paris III-Sorbonne mới, cũng như Paris V-René Descartes. Các trường này, cũng như trường EPHE, nằm hoàn toàn hay một phần trong các khu vực của Sorbonne.

Để các bạn hiểu rõ hơn tính chất riêng của EPHE, tôi xin giải thích vắn tắt từng yếu tố trong tên gọi của nó trước khi giới thiệu những đặc điểm hiện nay.

1. Cao đẳng (Hautes études): giảng dạy

a - Theo học ở EPHE là các dự thính viên và sinh viên.

Để theo học với tư cách dự thính viên, không cần phải có một bằng cấp nào, nhưng phải có đủ trình độ nhận thức. Việc đăng kí nhập học được tiến hành dựa trên xét hồ sơ thí sinh với sự chấp thuận của một vị có chức danh là Directeur d'étude (Giám đốc nghiên cứu, Giáo sư) hay là Maître de conférences (Phó giáo sư - ND). Các vị này được lựa chọn tùy theo ngành học thí sinh mong muốn.

b - Những thí sinh đã có bằng Maitrise (đại học 4 năm - ND) hay một bằng tương đương có thể đăng kí nhập học với tư cách là sinh viên và căn cứ theo giấy báo chấp thuận của một ban có thẩm quyền để theo

học và chuẩn bị lấy bằng quốc gia ở cấp đào tạo thứ 3 (DEA hay Tiến sĩ)⁽¹⁾. Môi trường học tập của sinh viên được tổ chức trên cơ sở một mạng lưới các nhóm nghiên cứu của Trường EPHE nằm trong hai Trường Tiến sĩ của nó (Trường Tiến sĩ 1 – ED1: Lịch sử, Khảo cổ, Ngôn ngữ, và Trường Tiến sĩ 2 – ED2: Các khoa học về tôn giáo và các hệ tư tưởng).

Từ năm 2004, EPHE gia nhập hệ thống bằng cấp mới toàn Châu Âu "LMD" (viết tắt tên 3 loại bằng: Licence – Master – Doctorat)⁽²⁾. Điều đó định hướng cho EPHE kể từ đó trở đi sẽ đào tạo các sinh viên đã có trình độ Tú tài + 4 năm (tức là bắt đầu đào tạo từ năm đầu tiên của Master, tương đương với Maitrise trước đây): hiện nay EPHE đã có đủ tư cách để cấp bằng Master các khoa học về sự sống và trái đất và sắp tới sẽ được Bộ Giáo dục Quốc gia trao cho tư cách cấp bằng Master các khoa học xã hội và nhân văn với tên gọi "*Các khoa học lịch sử, ngữ văn và tôn giáo*".

c - EPHE còn có những bằng riêng của mình: Bằng của Trường Thực hành (*Le Diplôme de l'EPHE*) cho phép các sinh viên đã có một quá trình học tập chưa hoàn thành xong bậc đại học được nhận một hình thức

*. Phụ trách công tác quan hệ quốc tế của Trường Cao đẳng thực hành (Pháp), gọi tắt là EPHE. Đây là bài thuyết trình của ông tại Viện Nghiên cứu Tôn giáo cuối tháng 6 - 2005. Nguyên bản tiếng Pháp.

1. Cấp đào tạo thứ ba tương đương hệ đào tạo sau và trên đại học ở Việt Nam - ND. Xem thêm chú thích ở dưới.

2. ND: Đây là 3 loại bằng Đại học - Thạc sĩ - Tiến sĩ. Ở đây, chúng tôi giữ nguyên tên các loại bằng, để đảm bảo sự theo dõi một cách khoa học, vì ngay ở bằng đại học ở Pháp cũng có nhiều loại, chẳng hạn Licence học 2-3 năm, không tương đương về thời gian với bằng Đại học của ta, sau khi có Licence, sinh viên đã có thể đi làm, hay có thể học thêm 1-2 năm để lấy Maitrise. Người có bằng Maitrise có thể đi dạy học. Trong hệ bằng trước đây của Pháp, sau và trên Đại học có DEA và Tiến sĩ. Nay chuyển sang hệ bằng Châu Âu, Trường EPHE sẽ bỏ việc đào tạo và cấp bằng DEA (thời gian học 1 năm), hướng đến việc đào tạo luôn Master (thời gian học 2-3 năm tùy ngành). Hiện nay, trường đang trong quá trình xây dựng lại chương trình học cho phù hợp với hệ thống mới.

đào tạo có bằng cấp (Tú tài + 5 năm)⁽³⁾ để được phép tham dự vào chương trình đào tạo tiến sĩ. Những người đã có một bằng Tiến sĩ thì có thể theo học để lấy Bằng sau tiến sĩ của Trường Cao đẳng Thực hành (Le Diplôme post-doctoral de l'EPHE). Bằng này được ghi danh trong một lĩnh vực chuyên môn hóa lớn và nó có thể là một bằng cấp quan trọng trong bộ hồ sơ học tập đại học có đủ tư cách.

2. Trường Thực hành (école pratique): Đào tạo cho công việc nghiên cứu

Với EPHE, là một trường thực hành có nghĩa là đào tạo theo cách thực hành khoa học, với các buổi thảo luận và hội thảo, các cuộc thực tập, các hoạt động thực tiễn, các lớp học về phương pháp luận, về lí thuyết và các lớp học nhập môn nghiên cứu.

Ở bất cứ ngành học nào, tính độc đáo của EPHE cũng thể hiện ở phương pháp đào tạo cho nghiên cứu và bằng nghiên cứu và cùng với sự giảng dạy độc đáo, trong một phạm vi rất rộng nhiều lĩnh vực, bao gồm trong đó cả các môn học ít thấy, đôi khi mức độ chuyên môn hóa rất sâu.

3. EPHE - Một trường đa ngành

EPHE được tổ chức thành các bộ môn riêng biệt, một số trong đó đã thay đổi cùng với thời gian. Hiện nay EPHE bao gồm 3 bộ môn: Các khoa học về sự sống và trái đất hay Bộ môn III (hai bộ môn thứ nhất và thứ hai là toán học và vật lí đã bị bãi bỏ), Các khoa học về lịch sử và ngữ văn hay Bộ môn IV (người chịu trách nhiệm là ông Philippe Papin), và cuối cùng là Các khoa học về tôn giáo hay Bộ môn V (với chính bộ môn này, Viện Nghiên cứu Tôn giáo của các bạn có mối liên hệ mật thiết hơn, nên tôi sẽ trở lại với nó trong phần thứ hai của bài giới thiệu).

EPHE gồm có 240 nhà nghiên cứu kiêm giảng dạy, trong đó có 170 "Directeur d'étude" (giáo sư) và 70 "Maitre de conférences" (Phó giáo sư) đáp ứng việc giảng dạy cho 3200 dự thính viên và sinh viên, 30% trong số này là người nước ngoài. Tính trung bình cứ khoảng 10-15 học sinh có một thầy giáo.

Việc giảng dạy ở các bộ môn IV và V được thực hiện chủ yếu ở Sorbonne, còn ở Bộ môn III thì phân bố ra nhiều nơi, ở Paris và vùng phụ cận, ở các tỉnh khác và cả ở hải ngoại.

II. BỘ MÔN CÁC KHOA HỌC VỀ TÔN GIÁO

Bộ môn này do Jules Ferry thành lập năm 1886, muộn hơn các bộ môn khác, hướng đến việc nghiên cứu sự thực hành tôn giáo với tư cách là đối tượng nghiên cứu khoa học, hoàn toàn tách khỏi sự biện hộ hay ca tụng tôn giáo. Việc thành lập bộ môn này là một trong những biểu hiện đầu tiên của chính sách thế tục của nền Cộng hòa thứ ba. Những quy tắc của chính sách này đã được xác định trong Luật 1905 về sự phân chia giữa *Giáo hội và Nhà nước mà nước Pháp năm nay đang tổ chức kỉ niệm 100 năm*.

Bên cạnh Trường Tiến sĩ của Bộ môn IV, với tên gọi "Lịch sử, khảo cổ học và ngôn ngữ học", Bộ môn V cũng có một Trường Tiến sĩ của riêng mình, "Các khoa học về các tôn giáo và các hệ tư tưởng". Ngoài các nhà sử học về các tôn giáo và các nhà ngữ văn học về các thánh văn, Trường này còn có các nhà triết học, xã hội học, nhân loại học và dân tộc học.

Do kết quả của những hoạt động của bộ môn này và dựa vào bản báo cáo của Régis Debray (Bộ Giáo dục Quốc gia) về giáo dục bậc cao và về công tác nghiên cứu thuộc đề tài "Giảng dạy về sự thực hành tôn giáo ở trường thế tục" nên vào năm 2002, Viện khoa học về các tôn giáo Châu Âu (Institut Européen en Sciences des Religions) đã được thành lập. Học viện này có mục tiêu hướng đến việc đào tạo các giáo viên tiểu học và trung học có thể giới thiệu về các hệ thống tôn giáo khác nhau đang có mặt trên thế giới qua việc giảng dạy nhiều môn học trong đó có lịch sử, lịch sử nghệ thuật cũng như triết học, văn học và ngôn ngữ.

3. ND: Theo tôi hiểu đây cũng là một hình thức độc đáo riêng có của EPHE, với những người tuy chưa hoàn thành bậc đại học song vẫn có thể theo học ở EPHE để có đủ trình độ nhận một bằng tương đương DEA trước đây để làm tiếp Tiến sĩ.

Chính trong lĩnh vực các khoa học về tôn giáo, những thỏa ước quốc tế đầu tiên của Trường chúng tôi đã được kí kết, trong đó có một thỏa ước giữa Trường chúng tôi với Viện Nghiên cứu Tôn giáo của các bạn. Cũng chính theo sáng kiến của bộ môn này mà năm 1999 một cơ quan chuyên trách về các quan hệ quốc tế được thành lập. Sự cần thiết phải có một cơ quan như vậy là do sự tăng lên nhanh chóng của các đối tác nước ngoài – 45% số sinh viên theo học ngành các khoa học về tôn giáo là người nước ngoài, đó là một tỉ lệ cao hơn rất nhiều so với tỉ lệ bình quân toàn trường mà tôi đã nêu ở trên.

Ban về các quan hệ quốc tế, nơi mà tôi là người chịu trách nhiệm từ năm 2000, có những thẩm quyền riêng để nhanh chóng phát huy tác động của nó tới toàn bộ những tổ chức thành viên của Trường.

III. SỰ HỢP TÁC QUỐC TẾ VÀ NHỮNG ƯU TIÊN CỦA EPHE

Nếu như mỗi nhà nghiên cứu kiêm giảng viên thông thường có quan hệ với các đồng nghiệp nước ngoài – mức độ tùy theo từng trường hợp – là các mối quan hệ công việc mang tính cá nhân và nảy sinh một cách tự nhiên từ hoạt động khoa học, thì sự hợp tác quốc tế của một học viện như EPHE lại có trọng điểm. Điều đó thể hiện rõ nhất trong những thỏa ước đã được kí kết với các cơ quan đối tác nước ngoài (Trường chúng tôi có 50 thỏa ước khung và 120 thỏa thuận có giám hộ theo chủ đề).

Sự hợp tác quốc tế của EPHE được hình thành dựa trên 3 sự ưu tiên chính về địa lý: 1/ Châu Âu; 2/ khu vực Địa Trung Hải, Trung và Cận Đông; 3/ khu vực Châu Á – Thái Bình Dương, đặc biệt là Trung Quốc, Việt Nam và Nhật Bản.

EPHE đã kí kết 25 thỏa thuận, nghĩa là 50 % của tổng số, với các trường đại học ở Châu Âu, trong đó có 18 thỏa thuận thuộc phạm vi các nước thành viên của Liên minh Châu Âu. EPHE tham gia vào các chương trình giáo dục của Châu Âu (Chương trình Socrates-Erasmus và phần mở rộng của nó ra ngoài

Châu Âu là Chương trình Erasmus Mundus), các chương trình nghiên cứu (Chương trình khung về phát triển nghiên cứu - *Programme-cadre de recherche-développement - PCRD*). Với phần còn lại của thế giới, các quan hệ quốc tế của EPHE được tập trung vào hai khu vực lớn: một là Địa Trung Hải, Trung Cận Đông và hai là Châu Á.

Như vậy, chính Châu Á, đặc biệt là khu vực Viễn Đông – Trung Quốc, Việt Nam và Nhật Bản, là nơi sự hợp tác quốc tế của EPHE vừa mới đây đã diễn ra những sự phát triển nổi bật nhất.

1. Hợp tác với Trung Quốc

Ở Bắc Kinh: một thỏa thuận về trao đổi và hợp tác khoa học quy định sự hợp tác giữa Bộ môn các khoa học về tôn giáo của EPHE với Khoa nghiên cứu các tôn giáo của Đại học Tổng hợp Bắc Kinh (Bắc Đại) đã được kí kết vào ngày 2 tháng bảy năm 1998 cho thời hạn 4 năm và có thể gia hạn. Thỏa thuận này chắc hẳn về sau sẽ được mở rộng sang các lĩnh vực hợp tác khác. Trong số những hoạt động gần đây nhất nhằm thực hiện thỏa thuận này có một cuộc hội thảo với tên gọi “*Những người Sogdiens ở Trung Quốc. Các nghiên cứu mới về lịch sử, khảo cổ học và ngữ văn học*” diễn ra tại Thư viện Quốc gia Trung Quốc từ ngày 23 đến ngày 25 tháng tư năm 2004. Đây là kết quả của sự hợp tác giữa EPHE với Trung tâm Viễn Đông Bác cổ Pháp tại Bắc Kinh và Đại học Bắc Kinh (Trung tâm Cổ sử).

Ở Urumki: nhân dịp kí kết thỏa ước về hợp tác giữa Trường EPHE và Đại học Tổng hợp Xinjiang (Tân Cương) vào tháng bảy năm 2004 ở Paris, hai chương trình khoa học đã được khởi động ở Urumki theo thỏa thuận giữa hai vị giám đốc của hai trường: Chương trình “Bảo vệ số hóa các di sản kiến trúc của Kashgar” và Dự án “Hội nghị quốc tế về các vấn đề nước và tưới tiêu trong vùng khô hạn và nửa khô hạn” dự kiến tổ chức vào tháng tám năm 2006.

Sau cùng, một thỏa ước cũng đã được kí kết giữa EPHE và ECNU (Đại học Sư phạm Đông Trung

Quốc (Thượng Hải). Thỏa ước này có liên quan chủ yếu đến các lĩnh vực sinh học và môi trường.

2. Hợp tác với Việt Nam

Thỏa ước được kí kết năm 1997 giữa EPHE và Viện Nghiên cứu Tôn giáo thuộc Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Quốc gia ở Hà Nội đã được gia hạn 3 năm vào năm 2000, sau đó gia hạn một lần nữa vào năm 2003. Thỏa thuận này dự kiến thực hiện các cuộc trao đổi thường xuyên giữa các nhà nghiên cứu kiêm giảng viên của hai bên, đào tạo tại Paris các sinh viên và các nhà nghiên cứu trẻ Việt Nam bằng các học bổng của Nhà nước Pháp cũng như tổ chức các hội thảo khoa học. Tiếp theo Hội thảo khoa học Pháp – Việt về các tôn giáo tổ chức tại Paris vào năm 1999, một cuộc gặp gỡ thứ hai dự kiến tổ chức ở Việt Nam vào mùa thu năm 2006 về đề tài “Tính đa tôn giáo ở Pháp và ở Việt Nam: sự tiếp cận có tính so sánh”.

Ông Philippe Papin, giáo sư thực thụ về “Lịch sử và xã hội Việt Nam thời cổ đại”, thành viên Trường Viễn Đông Bác cổ Pháp (EFEO) và Chủ nhiệm nhóm nghiên cứu về “Các nhà nước và các xã hội trên bán đảo Đông Dương” đã khởi xướng một thỏa ước khác được kí kết vào ngày 20 tháng bảy năm 2004 giữa một phía là EPHE và EFEO, với phía đối tác là Viện Khảo cổ học thuộc Viện KHXH Việt Nam về việc thực hiện một chương trình khoa học với tên gọi “Khảo cổ học và lịch sử hoàng thành Thăng Long”.

Nhiều phòng thí nghiệm của Bộ môn các khoa học về sự sống và trái đất, đặc biệt là các phòng thí nghiệm “Thuỷ văn học và môi trường” và “Địa mạo học và môi trường ven biển”, cũng đã có những cam kết trong các quan hệ công tác với các nhóm nghiên cứu Việt Nam.

3. Hợp tác với Nhật Bản

Thỏa thuận của EPHE với Trường Đại học Otani ở Kyoto đã được gia hạn và mở rộng vào năm 2003. Các thỏa thuận mới cũng đã được kí kết riêng rẽ với các Trường Đại học Ryukyus ở Okinawa và Trường

Đại học Keio ở Tokyo. Và cũng ở Tokyo, những cuộc trao đổi khoa học với Trường Todai, trước đây chỉ giới hạn ở các quan hệ cá nhân, nay đã tiến đến một sự hợp tác có tính cơ cấu. Hình thức chính thức của sự hợp tác này là một thỏa thuận của EPHE với các Viện Sử liệu và Viện Văn hóa Phương Đông. Bước tiến này là thành quả của sự cộng tác chặt chẽ được thiết lập giữa hai trường nhờ vào hai cuộc hội thảo được tổ chức riêng rẽ: một hội thảo vào các ngày 13 và 14 tháng Mười hai năm 2002 ở Paris qua sự liên kết với INALCO và sau đó là cuộc hội thảo tổ chức vào các ngày 1 và 2 tháng Mười năm 2004 tại Nhà Pháp – Nhật ở Tokyo qua sự hợp tác với EFEO về chủ đề *Những tương tác và những chuyển dịch văn hóa ở lục địa Á - Âu*. Gần đây nhất, vào năm 2005, EPHE đã đồng ý liên kết chặt chẽ với Trường Tiến sĩ Pháp – Nhật.

*

* * *

Góp thêm vào các quan hệ hợp tác song phương, EPHE đã cam kết tham gia hai chương trình quan trọng về Châu Á (các chương trình liên quốc gia và đa hình thái) với các tên gọi:

- *Sự tương tác và sự dịch chuyển văn hóa ở lục địa Á - Âu.*

- *Sự tự chủ về nước và môi trường ở Đông và Trung Á.*

Sau cùng, vào năm 2004, Trường chúng tôi đã tham gia vào “Mạng lưới quốc tế về học tập phi Tây phương” (Non-Western Studies), do Đại học Leiden (Hà Lan) dẫn đầu và với sự tham gia của nhiều trường đại học, như các trường SOAS London, đại học Heidelberg ở Đức và đại học Louvain ở Bỉ.

Người dịch: Đặng Thế Đại
VIỆN NGHIÊN CỨU TÔN GIÁO